

Conjunctuuronderzoek

Voor de beschrijving van de actuele conjuncturele ontwikkeling maakt het CBS zogenaamde productie- en prijsindexcijfers. Om ook inzicht te krijgen in de onderliggende krachten houdt het Bureau ook opiniepeilingen onder ondernemers over de lopende en toekomstige ontwikkelingen binnen hun bedrijf. Een van die peilingen leidt tot de samenstelling van het producentenvertrouwen. Die blijkt de conjuncturele stemming van de ondernemers goed te weerspiegelen.

De twee onderzoeken die het CBS verricht, zijn de *Conjunctuurtest*, die maandelijks wordt gehouden en de statistiek *Investeringsverwachtingen*, die elk halfjaar plaats vindt. De *Conjunctuurtest* is met name gericht op zowel actuele ontwikkelingen en de kortetermijnverwachtingen inzake het productieproces als op mogelijke knelpunten daarin. Bij de investeringsverwachtingen ligt de blik verder en kijken ondernemers ten minste een jaar vooruit.

De twee enquêtes sluiten op elkaar aan. Enerzijds zijn er kortetermijn-productiebeslissingen met de (omgeving)factoren die daarbij van invloed zijn, anderzijds zijn er de langetermijn-investeringsbeslissingen. In beide gevallen spelen verwachtingen over toekomstige volumina en prijzen alsmede (bestaande) knelpunten een grote rol.

Orderportefeuille

Sinds halverwege de vorige eeuw is het CBS begonnen met het samenstellen van conjunctuurtesten in verschillende industrietakken. Tegenwoordig wordt de *Conjunctuurtest* afgenomen onder een panel van ca. 1550 bedrijven in de industrie.

De vragen zijn te verdelen in drie soorten. Zo zijn er vragen naar de actuele ontwikkeling van de productie, de orderpositie en de orderontvangst. Verder wordt aan de ondernemers gevraagd een verwachting uit te spreken over de productie en de verkoopprijzen in de komende drie maanden. Ten slotte wordt ondernemers gevraagd om een oordeel uit te spreken over de orderontvangst, de omvang van de orderportefeuille en de voorraden eindproduct. Per vraag zijn er drie antwoordmogelijkheden: 'toegenomen', 'afgenomen' en 'blijft gelijk'.

Eenmaal per drie maanden wordt de vraagstelling uitgebreid met vragen naar de ontwikkeling van de concurrentiepositie en de exportvooruitzichten. Ook wordt gevraagd om een prognose van de personele bezetting in de volgende twee kwartalen, van de bezettingsgraad van de beschikbare productie-installaties en of de productiecapaciteit, gelet op de te verwachten afzetontwikkeling, te groot, voldoende of klein is. Ten slotte wordt de ondernemer gevraagd of de productie al dan niet belemmeringen ondervindt, bijvoorbeeld door onvoldoende vraag naar het product, een tekort aan arbeidskrachten, of een te geringe capaciteit van de productie-installaties.

Homogene bedrijfspgroepen

Na de enquëtering volgt de verwerking van deze conjunctuurtestgegevens naar bedrijfsindeling, zodat homogene bedrijfspgroepen kunnen worden gevormd. Het antwoord van een bedrijf dat vele honderden miljoenen gulden per jaar omzet moet immers zwaarder wegen dan het antwoord van een bedrijf dat slechts voor een paar ton per jaar verkoopt. Voor het toekennen van gewichten aan bedrijven put het Bureau uit haar andere statistieken. Het toegekende gewicht is het omzetaandeel van een bedrijf in de omzet van de bedrijfspgroep waartoe het behoort.

Vervolgens wordt het belang van een bedrijfspgroep in de gehele industrie bepaald. Dit geschiedt op basis van de bruto toegevoegde waarde, die het CBS kent vanuit de Nationale Rekeningen.

Saldi

Daarmee is het kader voor het rekenwerk bekend. Nu kan per antwoord worden

bepaald hoeveel procent van de ondernemers geantwoord heeft met 'toegenomen', 'afgenomen' of 'blijft gelijk'. Het is internationaal gebruikelijk om aan de hand van de plus- en de min-uitkomsten per vraag ook het zogeheten saldo, dit is het verschil tussen de twee uitkomsten, te bepalen. Ten slotte worden de saldi voor seizoenfluctuaties gecorrigeerd, opdat de onderliggende ontwikkeling van de conjunctuurindicatoren duidelijker tot uitdrukking komt.

Producentenvertrouwen

Specialisten op het terrein voelen zich met de grote variëteit aan antwoorden als kinderen in een snoepwinkeltje en de enquête-uitkomsten zijn dan ook een rijke bron voor onderzoek. De keerzijde is dat iemand die snel wil weten hoe het gesteld is met de conjuncturele ontwikkeling in de industrie zich geplaatst ziet voor een enorme diversiteit aan uitkomsten. Om dit bezwaar weg te nemen, is het producentenvertrouwen geïntroduceerd.

Het producentenvertrouwen is een getal dat weergeeft hoe de ondernemers in de industrie gestemd zijn. Het is gebaseerd op de voor het seizoen gecorrigeerde saldi van de volgende drie indicatoren: de verwachte bedrijvigheid in de komende drie maanden, het oordeel van de ondernemer over de orderpositie en het oordeel over de omvang van de voorraden gereed product.

Stemmingsindicator

Het producentenvertrouwen weerspiegelt de conjuncturele stemming van ondernemers in de industrie. Uit onderzoek is gebleken dat de ontwikkeling van de stemmingsindicator gemiddeld drie tot vijf maanden voorloopt op de feitelijke industriële productie, een van de belangrijkste kortetermijn-conjunctuurindicatoren.

De statistiek investeringsverwachtingen verschaft een zo actueel mogelijk inzicht in het investeringsgedrag van bedrijven, met name in de industrie. Daartoe wordt tweemaal per jaar, in het voorjaar en in het najaar, een onderzoek gehouden op steekproefbasis, waarbij gevraagd wordt naar de verwachte waarde van de investeringen in het lopende en komende jaar. Bij het voorjaarsonderzoek

wordt eveneens gevraagd naar de in het afgelopen jaar gerealiseerde investeringen.

Voor de investeringsverwachtingen wordt gebruik gemaakt van een gelede steekproef. Bedrijven met meer dan 200 of meer werknemers worden integraal waargenomen. Bedrijven met 10 tot 200 werknemers worden op steekproefbasis geselecteerd.

Achterliggende motieven

In de najaarsenquête wordt de ondernemers gevraagd om voor de verwachte investeringen de achterliggende motieven aan te geven. Zo wordt een indruk verkregen van de doelen die de ondernemers voor ogen staan bij het investeren. Met een nieuwe machine kan een ondernemer bijvoorbeeld uitsluitend vervanging nastreven. Vaak echter zal de ondernemer ook wensen dat de nieuwe machine efficiënter is dan de oude.

Ondernemers worden verzocht de (verwachte) investeringsbedragen globaal toe te rekenen aan de volgende doelen: vervanging; uitbreiding van de productiecapaciteit; verhoging van de efficiency; bescherming van het milieu (inclusief verbetering van de arbeidsomstandigheden); andere motieven.

Geremd of gestimuleerd

Ondernemers wordt ook gevraagd de factoren te noemen die hen remmen of juist stimuleren om te investeren. Dat kunnen zijn de vraag naar het product; financiële factoren, bijvoorbeeld beschikbaarheid van vermogen,

rendement van investering in eigen bedrijf tegenover aanwending elders; technische factoren: bijvoorbeeld technische ontwikkeling, beschikbare arbeidskrachten, overheidsvoorschriften; andere factoren: belastingklimaat, verplaatsing van productie naar het buitenland. Ondernemers moeten aangeven of deze factoren sterk of zwak stimulerend, sterk of zwak beperkend of niet van invloed zijn.

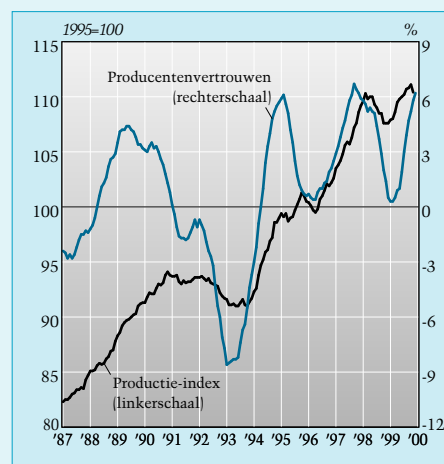
Record investeringen

In de besluitvorming van ondernemers zijn hun verwachtingen over de toekomst van doorslaggevende betekenis. Zo illustreert het huidige hoge niveau van het producentenvertrouwen de zonnige kijk op de economie. Ondernemers in de industrie dachten in december 1999 om in het jaar 2000 vijf procent meer te investeren dan het afgelopen jaar. Dat zou betekenen dat de investeringen zouden uitkomen op een bedrag van 18 miljard gulden. Worden deze plannen werkelijkheid dan wordt in 2000 het record aan investeringen van 1997 (17,7 miljard gulden) gepasseerd. De ondernemers noemden de vraag naar producten het belangrijkste investeringsmotief en de technische ontwikkeling de voornaamste stimulerende factor. ▶

Ad Abrahamse en Thom Werkhoven

André Meurink, 'Investeringsverwachtingen industrie 1999 en 2000', *Industriemonitor 2000*, nr. 2, 5 – 10.

Productie-index en producentenvertrouwen

Investeringsplannen en producentenvertrouwen

